

TAPIO AITTOLA

Opiskelijan elämänvaiheet ja tieteellinen ajattelutapa

Kirjastotieteen ja informatiikan yhdistyksen Opiskelijat ja tiede -seminaarissa 25. 4. 1987 pidetyn alustuksen pohjalta laadittu artikkeli.

Aittola, Tapio, Opiskelijan elämänvaiheet ja tieteellinen ajattelutapa (An undergraduate's life-phases and development of scientific thinking). Kirjastotiede ja informatiikka 6 (2): 50—55, 1987.

Academic studies are discussed by the author from the point of view of a life-phase determined and structured by studies for the first degree. An undergraduate's life-style and problems change during the academic experience. A freshman's problems center around loosening of home ties and learning independent responsibility. During the next couple of years the studies themselves and student-life take a central position whereas questions relating to family founding, entering work-life and economic difficulties are in the fore at the end of the undergraduate period. The development of an undergraduate's scientific thinking lines up with the life-phases scetched above. The learning of facts in the beginning gives place to a relativistic and critical way of appraising science and research, and this leads to a personal theoretical framework at the end of the academic experience.

Address: Department of Education, University of Jyväskylä, Yliopistonkatu 9, SF-40100 Jyväskylä, Finland.

Yliopisto-opiskelu elämänvaiheena

Yliopistollinen opiskelu muodostaa hyvin kokonaisvaltaisen vaiheen opiskelijoiden elämässä, koska silloin heidän on tehtävä monia koko elämänsä koskevia ratkaisuja ja valintoja. Mutta samalla opiskeluaika myös suo opiskelijoille mahdollisuuden toteuttaa omia päämääriään. Opiskelun aikaista elämänvaihetta voidaan Levinsonin (1978, 71—111) tapaan pitää 'noviisivaiheena', jolloin on mahdollista kokeilla ja tehdä väliaikaisia valintoja ennen vakiintuneemman elämäntavan ja elämänrakenteen muodostamista. Yliopisto-opiskelijat kohtaavat opiskeluaikanaan yleiset aikuistumiseen liittyvät kehitystekivät ja elämänmuutokset, joskin hieman eri ta-

voin kuin ne nuoret, jotka siirtyvät työelämään lyhyemmän opiskeluprosessin jälkeen. (Chickering & Havighurst 1981, 17—25; Marin 1984, 74—87)

Opiskeluaikaa kuvaa tietty ulkopuolisuus ja irrallisuus muusta yhteiskunnasta tai väestöryhmistä. Opiskelijoiden sosiaalisen aseman määrittelymahdollisuus mahdollistaa heille toisenlaiset vapaudet kuin samanikäisille ansiotyössä käyville nuorille aikuisille. Mutta samalla opiskelijat elävät pidempään 'keskenkasvuisten' roolissa, koska he ovat taloudellisesti sidoksissa opintotukeen tai vanhempiinsa (Häyrynen 1983, 4—8). Opiskelu määrää ja strukturoi opiskelijoiden elämäntapaa samalla tapaa kuin ansiotyössäkäyvien elämäntapaa määrittää heidän tekemänsä palkka-

työ. Opiskelijat kohtaavat oman asemansa perusrästitirittana sen, etteivät he voi itsenäistyä taloudellisesti samalla tavoin kuin palkkatyötä tekevät ikätoverinsa. (Aittola 1986, 61—67; Saari & Majander 1984, 21—58)

Yliopisto-opiskelun keskeisenä tavoitteena pidetään opiskelijoiden tieteellisen ajattelutavan kehittämistä opiskeltavien asioiden avulla, mikä ohella opiskelussa pyritään opiskelijoiden omakohtaisen maailmankatsomuksen laajentamiseen, rikastuttamiseen ja syventämiseen (ks. Perry 1970, 57—200; Weathersby 1981, 51—74). Opiskelijan näkökulmasta tieteellisen ja persoonallisen identiteetin muotoutuminen opiskelun aikana onkin yksi opintojen päätavoitteista. Se on prosessi, jonka suotuisaa etenemistä erilaiset opiskelijan elämäntilanteeseen, opiskelutilanteeseen ja opiskeluprosessiin liittyvät tekijät voivat tukea tai vaikuttaa. Tieteellisen ajattelutavan kehittyminen on syytä nivoa osaksi opiskelijoiden muuta elämänprosessia ja elämäntilannetta, jolloin sitä voidaan tarkastella osana opiskelijoiden jokapäiväistä elämisa maailmaa ja sen perusrakenteita. (Aittola & Aittola 1985, 8—68; Häyrynen 1984, 27—65)

Aikaisemman oppimishistorian ja yliopisto-opiskelun kuluessa opiskelijoille kehittyvä käsitys omista kyvyistään ohjata omaa elämäänsä ja opiskeluprosessiaan eli he 'metaoppivat' erilaisia toiminta- ja suhtautumistapoja omaan tulevaisuuteensa ja sen mahdollisuuksiin. Tällainen metaoppiminen voi tuottaa sekä aktiivisia itseohjautuvuutta korostavia elämänstrategioita että passiivista ja ulkoahjautuvaa opittua avuttomuutta sen mukaisesti, millaisia kokemuksia opiskelijoille kertyy yliopistollisesta opiskelusta. Opiskelijoille avautuu siten joitain persoonallisen kasvun suuntia, mutta samalla myös sulkeutuu pois joitain toisia mahdollisuuksia (ks. Fransson 1979, 244—257; Lundgren 1979, 39). Metaoppimisessa konkretisoituu yliopistollisen opiskeluprosessin kaksinaisuus: opiskelijat oppivat uusia ajattelutapoja opiskelemissään tieteidenalojen avulla, mutta samalla he myös joutuvat näkemään omien kykyjensä ja mahdollisuuksiensa rajat. (Aittola 1986, 54—56; Broady 1985, 96—173; Erikson 1980, 108—175)

Opiskelijoiden elämisa maailman perusrakenteet

Opiskelijoiden elämäntilanteen, opiskelutilanteen ja niiden mahdollistamissa rajoissa tapahtuvan opiskeluprosessin muodostama kokonaisuutta voidaan Schutzin & Luckmannin (1973, 3—98) tapaan nimittää heidän jokapäiväiseksi elämisa maailmakseen. Tutkimustemme perusteella laadittuun kuvioon 1 on tiivistetty keskeisim-

mät opiskeluprosessin aikana ilmenneet elämisa maailman perusrakenteiden muutokset (Aittola & Aittola 1985, 99—244; Aittola & Aittola 1986, 433—440 ja Aittola 1986, 24—53).

Opiskelun aikaiset elämäntuutokset ja niihin liittyvät ongelmat paljastuvat vertailtaessa eri opintovaiheissa olevia opiskelijoita. Opintojen alkuvaiheiden opiskelijat tuovat esiin monia kotiympäristöstä irrottautumiseen, itsenäistymiseen ja oman elämän aloittamiseen kietoutuvia ongelmia, kun opintojen loppuvaiheiden opiskelijat korostavat erilaisia perheen perustamista, työelämään siirtymistä ja oman taloudellisen tilanteen ongelmallisuutta kuvaavia asioita. Opintojensa keskivaiheessa opiskelijat taas näyttävät vahvimmin sitoutuvan opiskeluun ja opiskelijaelämään. (ks. Aittola 1986, 24—53)

Opiskelijoilla on kohtalaisesti vapautta elämäntapaa koskeissa valinnoissaan, mutta ongelmia tuottaa heidän sosiaalisen ja taloudellisen asemansa epävakaisuus. Opiskelijoiden asuminen opiskelijakylässä ja eläminen opintolainan varassa voi helposti johtaa sosiaaliseen marginaalisuuteen ja elämiseen taloudellisen toimeentulominimin rajoilla. Opiskelijoiden elämäntilanteelle on tyypillistä, että mitä enemmän yhteiskunta tukee opiskelijoiden ruokailua, asumista, matkustamista tai muuta elämää sitä tarkemman virallisen kontrollin kohteeksi he joutuvat alistumaan. Mobermasin (1981, 182—276) kuvaama visio modernin yhteiskunnan kontrolloivasta 'systemisistä' joka talouden välittämänä tunkeutuu ihmisten 'elämisa maailmaan' kuvaa opiskelijoiden nykyistä sosiaalista ja taloudellista asemaa, sillä laajennettu opintotukijärjestelmä toi mukanaan erilaisia opintosuorituksia, opiskelijoiden ja heidän vanhempiansa varallisuutta sekä elämää koskevia kontrollisäädöksiä.

Opiskelijoiden elämäntilanne ja opiskelijaelämä

Opiskelijoiden elämäntilanne on osoittanut taloudellisen toimeentulon kannalta hyvin ongelmalliseksi, koska opintotuki kattaa vain noin puolet opiskelijoiden menoista ja toinen puoli on hankittava joko omien kesätöiden, opiskelun aikaisen työssäkäynnin tai vanhemmilta saatavan taloudellisen avustuksen kautta (ks. myös Moberhammar 1986, 51—68). Opiskelijoiden taloudellinen tilanne näytti heikkenevän koko opiskeluprosessin ajan, sillä vaikka opintotuki riitti vielä opintojen alkuaikoina kattamaan välttämättömät menot, niin opintojen loppuvaiheessa opiskelijoiden oli välttämätöntä hankkia lisävarustusta. Puhumattakaan useimpia valmistuvia opiskelijoita odottavasta 'köyhyysloukusta'. (Aittola & Aittola 1985, 100—113; Aittola 1986, 28—30)

Opiskeluajan mukaiset elämänvaiheet:

Elämänvaiheen peruspiirteitä ja elämää määrittäviä tekijöitä	I-opintovuosi	III-opintovuosi	V-opintovuosi
	— sopeutuminen muutoksiin	— opiskelussa ja ihmissuhteissa kiinniolemista	— suuntautuminen pois opiskelusta ja yliopistosta
	— kodin ja opiskelu- paikan välissä	— oman elämäntavan etsintää sekä kokeilujen aikaa	— perheen perustaminen ja työhön siirtyminen
Persoonallinen ja sosiaalinen identiteetti	— itsenäistyminen ja vanhemmista irtaantuminen	— tunnollista työskentelyä ja vapaata kokeilua	— rauhoittumisen ja kypsytymisen aikaa sekä oman maailmankatsomuksen luominen
	— hämmennystä ja uuden opettelua	— turhautuminen	
Elämäntilanne ja sen pää- komponentit	— asunto-ongelmat	— soluasumista	— toivotaan pois asuntoloista
	— totuttelua omaan rahankäyttöön	— rahat ei riitä	— pelätään tulevaa köyhyysloukkaa
	— parhaat ystävät kotipaikalla	— parisuhteiden solmimista	— ihmissuhteet puntarissa
	— uuden vapaamman elämän opettelua	— kesätyöt ja harjoittelupaikat	— oma työssäkäynti keskeistä
Opiskelutilanne ja sen pää- komponentit	— totuttelua uuteen opiskelutapaan	— kokopäiväopiskelua	— gradun tekemistä
	— massaluennot ja yleisopinnot	— vahvasti kiinni omassa laitoksessa ja sen henkilökunnassa	— sivuaineet kuntoon
	— koulumaisuudesta luopumista	— vuosikurssit	— tutkinnon lopullinen rakenne
	— tutor-ryhmät		— oma laitos ei enää jaksa kiinnostaa
Opiskeluprosessi ja tieteellisen ajattelutavan kehittyminen	— opiskelutavan muotoutuminen	— persoonalliset opiskelutyyli	— seminaariryhmät
	— faktakeskeisyys ja detaljit	— tiedollinen relativismi	— omatoimista opiskelua omaan tahtiin
	— kokonaisuuksien hallinta vaikeaa	— kriittisyys tieteeseen	— tieteellisten näkemysten rakentuminen
	— yliopisto näyttää 'kiehtovalta'	— vihjetietoisuus	— tieteen relevanssin pohdiskelua
		— lumousten haihtuminen opiskelusta	— iisitilitystä
			— viime silaus opinnoille ja palkkatyöhön

Kuvio 1. Opiskeluajana tapahtuvat muutokset opiskelijoiden elämisaailmassa

Opiskelunaikaisia ongelmia ja paineita purettiin yleensä turvautumalla toisten opiskelijoiden apuun. Monet haastatelluista ilmaisivat hyvien ystävyysuhteiden olevan juuri se tekijä, joka auttaa kestämaan. Niinpä opiskelijat selvittelivät keskenään erilaisia opiskelussa, ihmissuhteissa ja opiskelijaelämässä ilmenneitä ongelmia. Myönteisistä puolistaan huolimatta tämän kaltaisen ongelmien hoitotavan vaarana on ongelmien liika 'psykologisointi' ja individualisointi. Opiskelijoiden asema ja elämän sosiaaliset ongelmat muuntuvat helposti yksittäisten opiskelijoiden persoonallisuudesta johtuviksi vioiksi tai henkilökohtaisiksi puutteiksi. (Aittola & Aittola 1985, 113—118; Aittola 1986, 64; Broady 1986, 9—21)

Opiskelijakulttuurit taas olivat usein 'privatisoituneet' erilaisiksi pienryhmiksi, jotka muodostuivat joko urheilun ja liikunnan, ainejärjestötoiminnan, vapaa-ajan harrastusten, uskonnollisen toiminnan tai ystäväpiirin perusteella (Aittola & Aittola 1985, 119—124; Aittola 1986,

56—60). Nykyhetken opiskelijoilla ei näyttänyt olevan mitään selkeää 'yhtenäiskulttuuria' vaan pikemminkin monia toisistaan riippumattomia privaattisia alakulttuureja. Hyvin monet haastatelluista kertoivatkin opiskelijakulttuurin tulevan selvimmin esiin heidän jokapäiväisessä elämäntavassaan eikä niinkään missään erityisissä 'kulttuuriharrastuksissa' (vrt. Bourdieu 1985, 142—151)

Opiskelu määritti opiskelijoiden elämäntapaa hyvin kokonaisvaltaisesti, sillä jopa opiskelijoiden 'aikatajunta' rakentui seminaaritöiden, kirjaintien ja luentojen mukaisesti. Lähes kaikki haastatelluista olivat lakanneet seuraamasta normaalia viikko- tai kuukausirytmää, koska opiskelu vaati siinä määrin 'eriaikaisuutta' yleiseen aikakulttuuriin ja muuhun yhteiskuntaan nähden, ettei sen seuraaminen ollut tarkoituksenmukaista. Useimmat haastatellut opiskelijat eivät pitäneet tätä opiskelun määrittämää ajanjäsentämistapaa ongelmana vaan hyväksyivät sen

itsestäänselvänä opiskeluajan sosiaalisena vaatimuksena, johon he olivat valmiita sopeutumaan voidessaan elää vapaammin. (Aittola & Aittola 1985, 118—123; Aittola 1986, 25—53)

Opiskelijat hyväksyivät oman elämäntilanteensa suhteellisen epäproblemaattisena eivätkä he korostaneet sen merkitystä, eilei jokin ongelma pakottanut heitä kiinnittämään huomiotaan siihen. Opiskelijoiden elämäntilanteelle on tosin ominaista nopea kriisiytyminen erilaisten taloudelliseen tilanteeseen, ihmissuhteisiin tai opintoihin liittyvien ongelmien vuoksi. Silti useat opiskelijat ilmoittivat, etteivät he kaivanneet lisää vaikutusmahdollisuuksia koska opiskelijana eläminen on vain 'väliaikainen' olotila (ks. Aittola & Aittola 1985, 14—147; Aittola 1986, 61—67). Suuretkin puutteet otettiin vastaan valittamatta, koska opiskelijana olemiseen kuului heidän mielestään erilaisten puutteiden hyväksyminen ja niihin sopeutuminen. Suurimpina ongelmina opiskelijat kokivat opiskelun tuoman taloudellisen epävarmuuden ja opintotuen eri muotoihin liittyvät kontrollitoimenpiteet. Opiskelun aikainen elämä miellettiin usein oppimisen kannalta eikä sille asetettu samanlaisia vaatimuksia kuin samanikäisten palkkatyötä tekevien elämälle — opiskelu toimi eräänlaisena 'vapauden' illusiona normaalin palkkatyön edellyttämiin 'pakkoihin' verrattuna.

Opiskelutilanne ja yliopistoympäristö

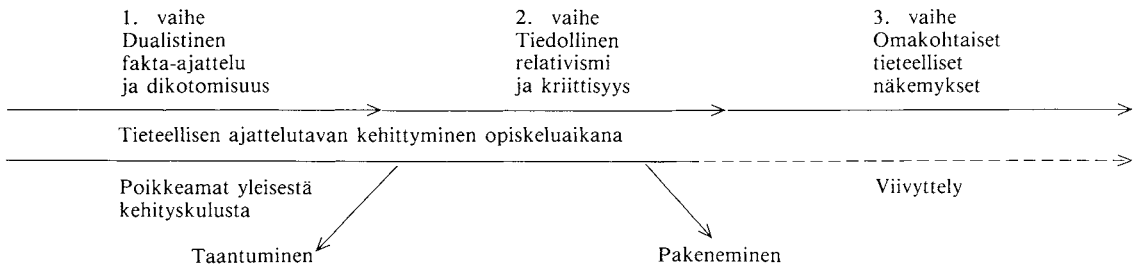
Yliopistoympäristössä ja opiskelutilanteissa korostuivat opintojen organisointitapoihin, opinto-ohjelmaan ja yliopiston piilo-opetussuunnitelmaan liittyvät tekijät. Yliopisto ja ainelaitokset koettiin edelleenkin hyvin massoituneiksi ja byrokraattisiksi paikoiksi, joissa opiskelijat kokivat jäävänsä liian vähälle huomiolle. Useat opiskelijat sitoutuivat niin vahvasti omaan ainelaitokseensa ja opiskelijayhteisöönsä, että he näyttivät rakentavan oman identiteettinsä tai Bourdieun (1985, 142—151) mukaisesti oman 'habituksensa' opiskelemaisensa koulutusohjelman perusteella. Opiskelijoiden vahva kiinnittyminen pelkästään omaan vuosikurssiinsa on johtanut usein erilaisten opiskeluun ja opiskelijaelämään liittyvien traditioiden häviämiseen ja yliopiston 'koulumaistumiseen'. Samalla opiskelijat näyttävät jakautuneen yhä selvemmin toisaalta 'taloudellista pääomaa' eli taloustieteitä, ATK-alaa ja eräitä luonnontieteitä edustavaan 'juppikulttuuriin' uralla etenemistä korostavine arvostuksineen sekä toisaalta 'kulttuurista ja sosiaalista pääomaa' eli yhteiskuntatieteitä, humanistisia tieteitä ja kasvatusalaa edustavaan akateemiseen vaihtoehtokulttuuriin. (Aittola 1986, 30—31, 39—41, 49—51)

Opiskelijat olivat yleensä yllättävän tyytyväisiä viralliseen opinto-ohjelmaan ja samaansa opetukseen, vaikka ne heidän mielestään olivat ulko-ohjaavia ja tarjosivat liian vähän mahdollisuuksia omille valinnoille. Mutta kaikki eivät pitäneet opiskelun ulko-ohjautuvuutta kielteisenä asiana, sillä etenkin ensimmäisen vuoden opiskelijoiden tai selvästi 'ammattillisesti' suuntautuneiden koulutusohjelmien opiskelijoiden tarkoitus oli suorittaa tutkintoon kuuluvat kurssit mahdollisimman nopeasti, eikä opiskeluajalle asetettu juuri muita tavoitteita. Teoreettisemmin rakentuneissa koulutusohjelmissä tilanne oli lähes päinvastainen, sillä niiden opiskelijat halusivat tutkinnon suorittamisen lisäksi nauttia vapaamasta 'akateemisesta' elämäntavasta sekä opiskelija- ja yliopistokulttuurista. Opiskelun mielekkääksi kokeminen tosin näytti edellyttävän suhteellisen vapaamuotoista opinto-ohjelmaa, josta opiskelijat saattoivat itse valita opiskelemiaan opintojaksoja virallisen opinto-ohjelman mahdollistamissa rajoissa. (Aittola & Aittola 1985, 147—181; Aittola 1986, 54—56)

Opiskeluprosessi ja tieteellinen ajattelutapa

Opiskeluprosessin suurimmat muutokset ja ongelmat ilmenevät opintojen keski- ja loppuvaiheissa, jolloin opiskelijoiden oli vaihdettava opiskelutapansa pieniin osatentteihin keskittyvästä 'kuluttajan' osasta esseiden ja seminaaritöiden edellyttämään tiedon 'tuottajan' osaan. Opintojen keski- ja loppuvaiheissa olevat opiskelijat selettivät, että seminaaritöiden ja gradun tekeminen on vaikeaa sen vuoksi, koska he olivat siihen saakka saaneet lähes kaiken 'valmiina' ja yhtäkkiä heidän piti itse päättää, esimerkiksi mistä ja miten he haluavat tehdä oman gradutyönsä (Aittola 1986, 64—66). Opiskelun ulko-ohjautuvuuteen mukautuminen tuli esiin yhtenä keskeisenä yliopiston piilo-opetussuunnitelmaa kuvaavana vaatimuksena. Piilo-opetussuunnitelmalle oli tyypillistä myös se, että opiskelussa menestyminen edellytti opiskelijoiden mielestä erilaisten 'tenttivihjeiden' etsintää, auktoriteetteihin ja opiskelua koskeviin kontrollitoimiin mukautumista sekä omien mielipiteiden salaamista tenteissä ja seminaareissa. (Aittola & Aittola 1985, 148—154 ja 195—205; ks. myös Snyder 1971, 146—200)

Yliopisto-opiskelun keskeisin tavoite lienee opiskelijoiden tieteellisen ajattelutavan kehittäminen opiskeltavien asioiden avulla. Opiskelijoiden tieteellisen ajattelutavan kehittyminen näytti noudattavan suhteellisen selväpiirteisesti kuviossa 2 esitettyä Perryn (1970, 57—200; 1981, 76—109) kuvaamia tieteellisen ajattelutavan kehitysvaiheita.

Kuvio 2. Tieteellisen ajattelun kehitysvaiheet (Perry 1970, 58)

Opintojen alkuaikaa leimasi faktakeskeinen tiedettä ja tietoa yleisesti arvostava ajattelutapa, joka vaihtui opintojen keskivaiheissa relativistiseen tiedettä ja teorioita kriittisesti arvioivaan ajattelutapaan. Vasta opintojensa loppuvaiheessa opiskelijat olivat kyenneet ylittämään tämän relativismin ja siirtymään omakohtaisten teoreettisten näkemysten muodostamisen vaiheeseen. Tieteellisen ajattelutavan kehityksen eri vaiheiden läpikäyminen näytti yleensä edellyttävän noin viiden vuoden opiskeluaikaa. Vaikka tutkintoon kuuluvat opintojaksot voi tenttiä tätä lyhyemmässä ajassa, niin niiden omaksuminen vaatii pidemmän ajan. Opiskeltavien asioiden syvälinen omakohtainen prosessointi edellytti opintojen loppuvaiheessa mahdollisuutta soveltaa opiskeltuja asioita omaan gradutyöhön ja aikaa pohtia niitä kaikessa rauhassa. Tosin läheskään kaikki haastatelluista opiskelijoista eivät olleet edenneet omakohtaisten tieteellisten näkemysten vaiheeseen. Etenkään suoritusorientoituneet ATK-alan, kauppatieteiden ja luokanopettajakoulutuksen opiskelijat eivät aina edes pitäneet sitä tarpeellisena, vaan halusivat keskittyä ammattiteknisten taitojen hallintaan. (Aittola & Aittola 1985, 188—193; Aittola & Aittola 1986, 433—440; Aittola 1986, 24—53)

Opiskelijoiden opiskelutapaa voidaan yleisesti kuvata siten, että useimmat haastatelluista opiskelijoista sovelsivat opinnoissaan syvälinisiä tiedonprosessointitapoja ja pyrkivät ulkoopettelemisen sijasta ymmärtämään lukemansa merkityksen. Opiskelutavan muutos tuli välttämättömäksi opiskeltavan aineksen runsauden vuoksi, sillä viimeistään aineopintojen aikana opiskelijoiden oli tentittävä suuria kirjaketteja, joita ei enää voida hallita ulkoopettelemalla. Useimmat opiskelijat sovelsivat vaihtelevasti erilaisia opiskelustrategioita opiskeltavan aineen edellyttämällä tavalla, joskin holistinen tiedonhahmotustapa oli yleisempi yhteiskuntatieteissä ja kasvatustieteissä kuin atomistinen hahmotustapa, joka taas oli yleinen kauppatieteiden ja ATK-alan opiskelijoilla. (ks. myös Marton & al 1981, 49—

78; Entwistle & Ramsden 1983, 6—83). Opiskelustrategiat liittyivät erilaisiin tiedonintresseihin ja opiskelulle asetettuihin päämääriin siten, että teoreettisluonteiset ja itsensäkehittämistä korostavat opiskeluintressit johtivat yleensä syvälliseen tiedon prosessointiin, ilmeisesti sisäisistä syistä viriävän opiskelumotivaation ansioista. Ulkoisista syistä eli lähinnä tutkinnon suorittamiseen perustuvan suoritusmotivaation voitiin havaita johtavan yleensä pinnallisempiin opiskelustrategioihin sekä suurempaan 'vihjeherkkyyteen' ja tenttaattoreiden miellyttämisyprkimyksiin. (Aittola & Aittola 1985, 194—205; Aittola 1986, 66)

Lopuksi

Opiskelijoiden tieteellisessä ajattelutavassa ja opiskelunaikaisessa elämänvaiheessa ilmenneet muutokset heijastelivat heidän yleisemmissä elämänarvostuksissaan tapahtuneita muutoksia. Useat opiskelijat ilmaisivat muuttuneensa opiskelun myötä avarakatseisemmiksi ja kypsemmiksi, sillä opiskeluaikaan sijoittuvat yleiset elämämuutokset olivat pakottaneet kehittämään erilaisia 'selviämistrategioita' kohdattuihin ongelmiin. Useimmat tutkimuksissamme haastatellut opiskelijat korostivatkin sitä, että he olivat oppineet opiskelijaelämästä ja oleskelustaan yliopistoympäristössä ainakin yhtä paljon kuin varsinaisista opinnoistaan.

Hyväksytty julkaistavaksi 25. 5. 1987.

Lähteet

- Aittola, H & Aittola, T. 1986. Yliopisto-opiskelu ja opiskelijan elämänvaiheet. *Kasvatus* 6, 433—440.
- Aittola, H & Aittola, T. 1985. Yliopisto-opiskelun mielenkyyden kokeminen ja opiskelijoiden elämämaailman perusrakenteet. *Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisuja* 359.
- Aittola, T. 1986. Yliopisto-opiskelu elämänvaiheena. *Esitut-*

- kimusraportti. Jyväskylän yliopisto. Sosiologian laitoksen julkaisuja 36.
- Bourdieu, P. 1985. Sosiologian kysymyksiä. Tampere: Vastapaino.
- Broady, D. 1984. Piilo-opetus suunnitelma. Tampere: Vastapaino.
- Chickering, A. & Havighurst, R. 1981. The Life-cycle. Teoksessa: Chickering, A. & al. eds. The Modern American University. New York: Jossey-Bass.
- Entwistle, N. & Ramsden, P. 1983. Understanding Student Learning. New York: Nichols.
- Erikson, E. 1980. Identity and Life Cycle. New York: Northon.
- Fransson, A. 1977. On Qualitative Differences in Learning. British Journal of Educational Psychology 47, 3, 244—257.
- Habermas, J. 1981. Theorie des Kommunikativen Handelns II. Frankfurt : Schurkamp.
- Häyrynen, Y.-P. 1983. Elämänprosessi ja oppiminen. Aikuis-kasvatus 3, 1, 4—9.
- Häyrynen, Y.-P. 1984. Suomalainen korkeakouluopiskelija. Raportissa: Ikonen, T. & al. eds. Korkeakouluopetuksen teoriaa ja käytäntöä. Opetusministeriö: Valtion painatuskeskus.
- Levinson, D. 1978. Seasons of a Man's Life. New York: Knopf.
- Lundgren, U. 1979. Att organisera omvärden. Stockholm: Liber.
- M. 1984. Onko opiskelu elämää vai elämän osa? Artikkelit Jyväskylän yliopiston juhlakirjassa. Jyväskylän yliopisto: Gummeruksen kirjapaino.
- Marton, F. & al. 1980. Oppimisen ohjaaminen. Espoo: Weilin & Göös.
- Perry, W. 1970. Forms of Intellectual and Ethical Development in College Years. New York: Holt, Rinehart & Wilson.
- Perry, W. 1981. Cognitive and Ethical Growth. Teoksessa: Chickering, A. & al. eds. The Modern American University. San Francisco: Jossey-Bass.
- Saari, S. & Majander, H. 1984. Korkeakouluopintojen pitkittyminen ja opiskelijoiden mielenterveys. Helsinki: YTHS 16.
- Schutz, A. & Luckmann, T. 1973. Structures of the Life-World. Evanston: Northwestern university press.
- Snyder, B. 1971. The Hidden Curriculum. London: MIT press.
- Storhammar, E. 1986. Opintotuen saajien toimeentulo ja opintotuki lukuvuonna 1984—85. Jyväskylän yliopisto. KSTT:n julkaisuja 72.
- Weathersby, R. 1981. Ego Development. Teoksessa Chickering, A. & al. eds. The Modern American University. San Francisco: Jossey-Bass.

Tämän numeron kirjoittajat:

Aittola, Tapio, assistentti, Jyväskylän yliopisto
 Anttila, Terhi, kirjastonhoitaja, Jyväskylä
 Heino, Aarre, apul.prof., Tampereen yliopisto
 Hirvimäki, Eija, yht.maist., Tampere
 Iivonen, Mirja, vs. lehtori, Tampereen yliopisto
 Järvelin, Kalervo, vt. apul.prof., Tampereen yliopisto
 Okko, Marjatta, professori, Tampereen yliopisto
 Tammekann, Eeva-Maija, ylikirjastonhoitaja, Eduskunnan kirjasto